

АНОТАЦИИ**НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ СЛЕД ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНАТА
ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ” (2000 г.)****МОНОГРАФИИ**

1. Семантика и прагматика на именната детерминация в българския език. Пловдив, Изд. Коала Прес, 2018 г. ISBN 978-619-7134-72-8

Изследването е посветено на една от най-актуалните и най-дискусионните теми в българското езикознание – именната детерминация. В книгата е направен аналитичен обзор на многобройните изследвания по темата. Разглеждат се въпроси, свързани с типологията на категорията, структурата и семантичното съдържание на категорията, систематизацията на изразните средства, възможността да съществува на неопределителен член един, отношението между детерминация и генеричност. В типологично отношение най-специфична особеност на тази категория е нейният прагматичен характер, пряко зависим от условията на комуникация. В семантично отношение категорията е базирана върху два типа опозиции: семантична и прагматична. Детерминацията разполага с разнородни езикови средства за изразяване – семантични (собствени имена), лексикални (местоимения) и граматични (членни модификатори). Предлага се разграничаване на два омонима при нулевия член. Специално внимание е обърнато на дискусията за българската лингвистика въпрос относно наличието на неопределителен член „един“. Свързаната с детерминацията генерична употреба на детерминаторите се разглежда като случай на речева неутрализация на семантичните и прагматичните опозиции.

2. Динамика и иновации в лексикалната система на българския език. Пловдив, Изд. Коала прес, 2019 г. ISBN 978-619-7536-02-7

Изследването анализира проявите на динамичност в разволя на българската лексикална система. Анализирани са основни причините, обуславящи динамиката на речна, както и основните развойни процеси и тенденции, като особено внимание е отделено на промените в лексиката след 1989 г. Основните теми, засегнати в изследването, са: структура и системност на лексиката, количествена и качествена динамика на лексикалния състав, архаизация и реанимация на лексеми, промени в

лексикалната семантика и полисемия, неологизация, семантична и лексикална деривация, интернационализация, интелектуализация, заемане на чужда лексика. Набелязани са и някои важни промени в лексикалната практика – анализ на медийната реч, компютърно опосредствано общуване, сближаване на високия и ниския регистър на речта, нови ономастични практики.

УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА

1. *Български език (Теоретичен курс с практикум). Учебник за студенти небългаристи*, Изд. на ПУ, 1-во изд. 2002; Пловдив, Изд. Контекст 2-ро преработено издание 2007 г. ISBN 978-954-91882-4-0

„Български език“ е учебник, предназначен за студенти небългаристи, които изучават дисциплината Съвременен български език. Учебникът включва следните основни дялове: история на българския език, фонология, лексикология и словообразуване, морфология, синтаксис. Разгледани са теми, свързани с възникването и развоя на българския книжовен език, с фонологичната система, фонетичните редувания и правописните норми. Морфологията е описана посредством морфологичните категории и техните форми, като са отчетени спорните и неразрешените въпроси, както и различните гледни точки. Синтаксисът се придържа към традиционното описание на структурата на изречението и видовете изречения. Учебникът има подробно приложение – практикум, което да се използва при семинарните занятия. Задачите в приложението са 44 и обхващат всички дялове на съвременния български език

2. *Българска лексикология. Помагало за упражнения за студенти*. Пловдив, Изд. на ПУ, 2009 г. ISBN 978-954-423-506-2

„Българска лексикология“ е помагало за упражнения, което допълва основната учебна литература и има за цел да подпомогне провеждането на семинарни занятия. Включени са 103 задачи за упражнения и текстове за анализ, засягащи всички важни въпроси, свързани с лексикалната семантика и лексикалната система. Помагалото е предназначено за студенти, изучаващи дисциплината Лексикология на българския език.

3. *Лексикология на съвременния български език. Учебник за студенти*, Пловдив, Изд. Контекст 2009 г. ISBN 978-954-8238-07-6

“Лексикология на съвременния български език“ е учебник за студенти филолози. Той представлява пълно описание на съвременната лексикална система. Структурата на учебника включва четири раздела: лексикална семантика, структура на лексикалната система, фразеология и лексикография. Обект на описание и анализ са следните въпроси: знаков характер на думата, дефиниране на думата, структура на лексикалния знак, видове лексикална номинация, същност и структура на лексикалното значение, полисемия, лексикална парадигматика, класификация на лексемите от семантична, структурна, функционална и етимологична гледна точка. Синонимия, антонимия, паронимия, омонимия, диалектизми, сленг, терминологична лексика, остарели думи, неологизми, лексикални особеност на функционалните стилове, класификация на устойчивите словосъчетания, история и съвременно състояние на българската лексикография. В описанието се съчетават два подхода – семиотичен и комуникативен. Специално внимание се отделя на функционирането на думите в речта. Учебникът може да бъде полезен и за преподаватели по български език, както и за всички, които се интересуват от лексикалната проблематика.

4. *Фонология на съвременния български език. Помагало за упражнения за студенти.* Пловдив, Изд. Амрита, 2012 г.

Помагалото по фонология е предназначено за студенти, изучаващи дисциплината Фонетика на съвременния български език. Изложени са основните теоретични въпроси, основните фонологични и фонетични понятия, историческите и съвременните редувания, правоговорните и правописните норми, принципите за фонологична транскрипция. Теоретичната част е съпроводена от система от 11 упражнения, които да се използват при провеждането на семинарни занятия.

СТАТИИ И ДОКЛАДИ

1. *Приносът на проф. Любомир Андрейчин за изучаването на именната морфологична система.* – Сб. Българският език в контекста на съвременността, София, 2001.

Л. Андрейчин е един от основателните на съвременната българска лингвистика. Интересите му са в по-голяма степен в сферата на глагола, но има безспорни заслуги и за морфологията на имената. Той взема активно участие през 50-те години в дискусиата за аналитизма в българския език и съществуването на падежи. Обръща внимание и върху типологията на българската именна система, тълкувайки понятията

аналитизъм и синтетизъм. Отбелязани са заслугите на Л. Андрейчин по въпроси, свързани с рода при съществителните имена, с употребата на пълен и кратък член, с езиковото строителство и книжовните норми, с тенденцията към аналитизъм при местоименията от типа „кой-кого“.

2. Семантични промени при някои думи в българския език. – НТ на ПУ, 2001, том 39, с. 457-461

Семантиката на думите има динамичен характер и от диахронна гледна точка съдържанието на езиковия знак може да претърпи изменения. Под „семантична промяна“ в статията се разбира всяко изменение в семантиката на думата – денотативно, конотативно, функционално-семантично. Въз основа на пет тълковни речника е проследена промяната в семантиката на някои думи. Най-разпространеният тип промяна е развоят към полисемия. По-рядко се наблюдава стесняване или разширяване на обема на понятието. Нерядко се среща и промяна в конотацията.

3. Структура на речниковата статия в речника на Найден Геров (в съпоставка със съвременната лексикографска практика). – Сб. Найден Геров в историята на българската наука и култура, София, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2002.

Речникът на Найден Геров е отправна точка за развоя на съвременната лексикография. През годините обаче лексикографската практика е претърпяла редица промени. Те засягат най-вече начина на формулиране на лексикалното значение, изолирането на семантичните варианти, обогатяване на даваната информация, по-прецизно представяне на словната парадигматика, както и на синтагматичната съчетаемост на лексемите. В статията е съпоставена практиката в два речника със стогодишна дистанция – „Речник на българския език“ от Найден Геров и многотомния „Речник на българския език“, издаван от БАН. Сравнени са следните елементи от структурата на речниковата статия: заглавна дума, граматична информация, тълковна част и структуриране на значението, функционално-стилистични бележки, илюстративна част.

4. Моноафиксални антоними в българския и полския език (словообразователен паралел). – НТ на ПУ, 2002, том 40, с. 361-371

И в българския, и в полския език съществуват моноафиксални антоними, при които само единият член на опозитивната двойка е маркиран с префикс за

противоположност. В статията е анализирана лингвистично-логическата природа на антонимията и е направен словообразователен паралел между моноафиксалните антоними в двата езика. Префиксите в българския език са около десет, като с най-голяма фреквентност се отличават не- (70%) и без- (10%). Всички останали префикси са в останалите 20 %. По отношение на префикс не- се наблюдава почти пълно съответствие между двата езика. Но съществуват доста антоними, в които на българския префикс не- отговаря полски префикс bez-.

5. Лексика и граматика. – Сб. Пространства на езика и присъствието. Пловдив, Изд. на ПУ, 2002, с. 80-85

В статията се прави съпоставка между двете части на езиковата система – лексика и граматика. Отбелязани са както приликите, така и разликите. Приликите имат общоезиков характер – системност, начин на структуриране, съществуване на опозиции, инварианти и варианти. Разликите са по отношение на гносеологическия характер на двете системи, степента на изменяемост, степен на абстрактност, отношението език – свят, количеството и качеството на структурните елементи, отношението към речевата употреба.

6. Частиците като част на речта. – Сб. Славистиката в началото на ХХІ век – традиции и очаквания, Изд. Сема РШ, София, 2003, с. 68-73

Частиците сравнително късно се обособяват като отделна част на речта, като и досега показват прилика с междуметията и модалните наречия. Традиционно частиците се делят на модални, формообразователни и словообразователни. В статията се приема деление на две групи: 1) частици, модифициращи семантиката на думата; 2) частици, модифициращи семантиката на изказването. Това деление се отнася до т.нар. модални частици. Формообразователните и словообразователните частици се третираат като морфеми, а не като отделни лексикални единици. Те модифицират граматичната или лексикалната семантика на думата. Предложението е класът на т.нар. частици да се преструктурира. Модалните да се обединят с останалите модални думи (наречия и междуметия), а другите два вида да се разглеждат не като думи, а като морфеми.

7. Семантика, прагматика и типология на детерминацията в съвременния български книжовен език. – Сб. Славистика, Изд. на ПУ, Пловдив, 2004, с. 73-81

Статията разглежда три фундаментални въпроса, свързани с категорията детерминация – семантика, типология и прагматика. В типологично отношение категорията се определя като семантико-прагматична. Съдържанието е изградено от два типа признаци – семантични (единичност, неединичност, родовост, референтност, нереперентност) и прагматични (идентифицираност, възможност за идентификация, неидентифицираност). Категорията има подчертано прагматична природа, свързана с комуникативната ситуация и комуникаторите. В цялостния модел се разграничават следните семантични сфери: определеност, субективна определеност, неопределеност, генеричност.

8. Деминутиви и лексикална номинация. – Сб. Българистични студии, София, Изд. на СУ, 2004, с. 114-122

Деминутивите са специфична група форми с неизяснен напълно статут. Съществуват колебания дали деминутивите да се разглеждат като производни форми, или като самостоятелни лексикални единици. В статията деминутивите се разглеждат с оглед на склонността им към функциониране като самостоятелни лексеми със собствен денотат. В такива случаи отсъстват типичните за деминутивите семантични признаци „малък размер“, „гальовност“, „ироничност“. При лексикализация деминутивът има единствено номинативна функция. Например: луничка, глухарче, кебапче, жабка, стълбица, тъпанче. Лексикализираните деминутиви се разглеждат не като „форми“, а като самостоятелни думи.

9. Префиксални модификатори за антонимност в съвременния български език. – НТ на ПУ, 2004, том 42, с. 11-17

Статията прави преглед на префиксите, с помощта на които се образуват префиксалните антоними в българския език. В зависимост от броя на префиксите в антонимната двойка се разграничават моноафиксални антоними (маркиран е само единият член на двойката) и биафиксални антоними (маркирани са и двата члена на двойката). При моноафиксалните с най-висока фреквентност е префиксът не-. С ниска фреквентност са префиксите а-, и-, контра-, анти-, раз-, де-. Биафиксалната антонимия се среща по-често при глаголи. Описани са най-разпространените афиксални двойки.

10. Лексикализация на деминутиви в съвременния български книжовен език. – Littera Scripta Manet, Сборник в чест на проф. Василка Радева, София, Изд. на СУ, 2005, с. 601-609

В статията се коментират същността на деминутивите и някои спорове около тяхната природа. Деминутивите се приемат за вторичен знак, маркиран задължително с деминутивен суфикс. В семантично отношение те се отличават с признак „малък размер“, както и с конотативни признаци, изразяващи субективна оценъчност. Част от деминутивите преминава в класа на самостоятелните лексеми, при което губят характерните деминутивни признаци в семантиката си и изпълняват самостоятелна номинативна функция. Този процес се определя като „лексикализация“. Например: мустаче, лопатка, касичка, ресници, коронка, гъбички.

11. Лексикална и словообразователна характеристика на *Nomina attributiva* в съвременния български книжовен език. – VI славистическите чтения СПбГУ, Изд. Филологического факультета, Санкт Петербург, 2005, с. 22-29

Съществителните имена от класа *Nomina attributiva* означават носител на даден признак (мъдрец, слабак, глупак, мързеливец, умник) или склонност към извършване на дадено действие (бунтар, кавгаджия, клюкар, разсипник). От деривационно гледище те са образувани от ономазиологична основа и словообразователен формант. Ономазиологичната основа изразява признака, присъщ на обекта/субекта, а формантът придава лексикална завършеност на лексемата. В българския език има десет форманта, с които могат да се образуват единици от този клас. С най-голяма продуктивност се характеризират формантите –ак, -ец, -джия, -ик, -ист, -ар. Една и също основа може да привлича различни суфикси и така се образува синонимна група: хубавец – хубавеляк – хубавелко. С най-висока фреквентност е суфиксът –ец. В този деривационен клас се включват и немалко чужди думи.

12. Частици и/или морфемите. – Сб. Славистика и общество, Heron Press, София, 2006, с. 238-243

В традиционната морфология частиците и морфемите принадлежат към различни езикови равнища. Но във функционално отношение между тях съществуват много прилики. И двата класа единици са семантично и структурно несамостоятелни. И двата класа участват в лексикалната/граматичната структура на думата/формата. По отношение и на двата класа се прилага функционалната класификация на

словообразуващи и формообразуващи. Основната теза е, че съществуват достатъчно основания за прехвърляне на т.нар. частици ня-, ни-, вся-, -то, -зи, -годе, току-, еди-, по-, най-, се, си, да, не, ще, не в класа на морфемите. Тези езикови единици, наред с морфемите, представляват форматив, моделиращ окончателната форма на думата.

13.Динамика и актуални тенденции в съвременната българска лексикална система. – Сб. Класика и авангард. София, Изд. Проф. Боян Пенев, 2006, с. 253-259

Статията анализира процесите на динамика, както и актуалните тенденции, които се формират в края на 20 век и началото на 21 век. Промените в лексиката се дължат преди всичко на новите икономически, политически и културни условия. Като актуални тенденции се посочват следните: архаизация на лексеми, актуализация на стари лексеми, засилено заемане на чужди думи, семантично преосмисляне на съществуващи думи, засилени процеси на полисемия, активиране на първичната деривация, интелектуализация и терминологизация, усилено използване на абривиацията и композицията като похвати. Същевременно в речта се засилва колоквиализацията, която засяга е езика на медиите.

14.Лексикални и словообразователни тенденции при неологизмите в съвременния български език. – Сб. По слѣдоу оучителю, Изд. на ПУ, 2006, с. 51-57

В края на 20 век и началото на 21 век броят на неологизмите в българската лексика силно нарасна. Оформят се две групи нови думи – новосъздадени и новозаети. В статията се разглеждат предимно неологизми от домашен произход, които са продукт на първична номинация и имат относително прозрачна деривационна структура. Като лексикални тенденции са отбелязани оформяне на нови синонимни редове, обогатяване на старите синонимни редове, сравнително бърза адаптация на неологизмите към активната лексика, активиране на заемането на нови чужди думи, връщане към живот на думи, излезли от активната лексика. В словообразователно отношение като най-съществена тенденция се отбелязва засиленото прилагане на композицията и увеличаване броя на сложните думи, структурно адаптиране на чуждите думи към българските словообразователни традиции, универбация и семантична деривация.

15.Особености на съвременния български език на фона на другите славянски езици. – A Bulgaristika Ma, Budapest, 2007, с. 74-84

Статията е предназначена за небългарска аудитория, поради което има за цел да обърне внимание върху спецификите на българския език, формирани в процеса на диахрония и отличаващи съвременния български език от останалите славянски езици. На фонологично равнище такава особеност е наличието на фонема [ъ] и депалатализацията; на лексикално равнище – наличието на множество балканизми; на морфологично равнище – отмирането на инфинитива и падежите, появата на членуването, на преизказните форми; на синтактично равнище – свободен словоред, удвояване на допълнението, засилена употреба на предлози.

16. Структурни и езикови особености на радиорекламата. – Научни трудове в памет на Г. Герджиков, София, 2007, том 45, с. 51-60

Рекламата е съществена част от съвременния медиен поток. В жанрово отношение тя се характеризира с комерсиална насоченост и сравнително кратък живот. Радиорекламата разчита преди всичко на слуховия канал, което води до някои специфики в сравнение с рекламите в другите медии. Наблюденията в статията са върху реклами в пет български радиа. В структурно отношение радиорекламата е двусъставна и включва вербална част и фоническа част. Двете части са с еднаква степен на важност за крайното внушение и трябва да бъдат в унисон една с друга. Фоническата част е съобразена с вербалната, която е водеща. Вербалната част се състои от въстъпление, информационна част и финална фраза-ехо. В езиково отношение радиорекламата споделя основните особености на рекламата въобще – краткост, атрактивност, експресивност. Поотделно са анализирани преобладаващите езикови форми и конструкции. Например императиви, второлични и първолични форми, прости изречения, диалогичност.

17. Отново за чуждите думи в българския език. – НТ на ПУ, 2007, том 45, с. 51-60

В началото на 21 век във връзка с навлизането на много голям брой нови чужди думи в българския лексикон отново на дневен ред бе поставен въпросът за чуждите думи, необходимостта от тяхното заемане, приспособяването им към българския език и най-вече начина им на използване. Появата на чужди думи е неизбежен процес, който се засилва в някои исторически моменти. Новата икономическа и политическа реалност в българското общество доведе до обогатяване на речника с нови единици от чужд произход. Първата група са думи от международната лексика, втората група са думи от английски език. Част от думите са специализирани терминологично и

имат специфична сфера на употреба. Английските думи обаче покриват широка номинативна сфера – от терминология до сленг. Основният проблем, произтичащ от навлизането на голям брой чужди думи през последните десетилетия, е неумението на част от обществото да си служи с тези думи в адекватни комуникативни условия и с ясно разбиране за значението на конкретната лексема.

18. Един семантико-словообразователен тип глаголи в съвременния български книжовен език (глаголи с префикс по-). – *Bulgaristica – studia et argumenta*, Юбилеен сборник в чест на проф. Руселина Ницолова, Munhen, Sagner, 2008, с. 597-607

Префиксите са основен семантичен модификатор при глаголното словообразуване. Префиксът по- придава различни квантитативни и квалитативни отсенки на основното лексикално значение. Глаголите с префикс по- изразяват по-кратко времетраене (да поостана, да поработя, да погостувам) или по-слаба интензивност на основното действие (поназнайвам, да поизпържа, да се поусмихна). И двете функции на префикса по- са близки до категорията деминутивност. Тези глаголи имплицират сравнение по отношение на приетата мярка малко – много. Във формообразователно отношение влияние върху префиксацията оказва на първо място аспектиалността на глагола.

19. Прояви на лексикална икономия в съвременния български език – НТ на ПУ, 2008, том 46, с. 211- 219

Законът за езиковата икономия има универсален характер и действа на всички езикови равнища. Целта е с минимум изразни средства и усилия да се изрази максимум информация. Лексикалната икономия се изразява в елипса на морфемите и части от сложни думи, компресия на словосъчетания, абривиация, универбация, лексикализация на синтагми, парцелация, Лексикалната икономията е белег основно на разговорната реч, но се среща и в писмената реч, както и при публична комуникация.

20. Именната система в българския младежки сленг (субстантивна лексика). – *Slavia Meridionalis*, 2009, 9, *Studia slavica et balkanica*, Warszawa, с. 162-171

Младежният сленг е субстандартна езикова система, присъща на определена възраст и социална позиция. Той се отличава с динамичност и ярка експресивност, функционирайки в периферията на книжовния език. В лексикално отношение

сленгът има дефективен характер, тъй като не разполага с всички номинативни средства и части на речта. Статията разглежда именната система от лексикално-семантично и словообразователно гледище. Субстантивната лексика се черпи предимно от други социолекти, от книжовния език и от чужди езици. Книжовните заемки задължително се подлагат на семантична трансформация. Словообразователните похвати са аналогични на тези в книжовни език – семантична деривация, афиксация, композиция. Най-характерният белег на лексиката в сленга е наличието на метафорична образност и експресивност.

21. Граматика на заглавието. – НТ на ПУ, том 48, 2010, с. 432-441

Заглавието е важна част от оформлението и съдържанието на периодичния печат. То фокусира вниманието на читателя върху същността на темата и за целта използва както лексикални, така и граматични средства и похвати. От морфологична и синтактична гледна точка характерни особености на заглавията в съвременната българска преса са: употреба на неактуално сегашно време, различни граматични транспозиции, употреба на форми за вторична информираност, широко застъпени форми за страдателен залог, прости изречения, едносъставни изречения, псевдовъпросителни изречения, доминация на третоличните форми.

22. Атенуативните глаголи в българския език и техните славянски съответствия (върху материал от руския и полския език). – НТ на ПУ, том 48, 2010, с. 214-225

Атенуативните глаголи са лексеми с префикс по-, които изразяват по-кратко времетраене на глаголното действие или по-нисък интензитет на действието. Целта на статията е да се проследят еквивалентите на този словообразователен тип в други славянски езици – руски и полски. При монопрефигираните глаголи с префикс по-семантиката е свързана с по-кратко време на извършване на действието, т.е. атенуативността има темпорален характер. В руския и полския език еквивалентните глаголи са или също с представка по-, или по-рядко – атенуативността е изразена не по морфемна, а по лексикален начин чрез наречия за време и начин. При полипрефигираните глаголи префиксът по- внася семантика “в по-малка степен” и засяга не количествената, а качествената характеристика на глагола. Руският и полският език показват в това отношение по-големи различия спрямо българския – полипрефиксацията е изключително рядко срещано явление, глаголите са

монопрефигирани, а атенуативната семантика се изразява почит изцяло по лексикален път чрез наречия за начин. Продуктивността на префикса по- в българския език е много по-голяма, отколкото в останалите два славянски езика. Въпреки че също може да се интензифицира чрез поява на наречие за време или начин, префиксът по- обикновено е достатъчен показател за атенуативност.

23. Лексикални и граматични особености на заглавията в новата българска преса. – Сб. Българският език и литература в славянски и неславянски контекст, Szeged, JATEPress, 2011, с. 234-241

Заглавието е своеобразен метаязык в пресата с много важни информационно-въздействащи функции. Затова начинът на оформянето на титула е особено важен. Наблюденията в статията се базират на заглавията в четири национални ежедневника и един регионален. Анализирани са 280 заглавия. Типичен белег на заглавието е неговата краткост. Съществителните имена и глаголите са преобладаващите части на речта. В структурно отношение доминират непредикативните и монопредикативните заглавия. Често срещана практика е елипсата на копулативния глагол. Превес имат повествователните изречения, като нерядко се прибегва до псевдовъпросителни конструкции. Диалогичност се постига чрез форми за второ лице. Подчертано предпочитано е сегашното неактуално време на глаголите. Често в заглавието се включва експресивна лексема от ниския регистър на речта, с което се привлича вниманието на читателя и се внася ярка експресивност.

24. Съществителните имена номина атрибутивна в българския и полския език. – Сб. Следите на словото. Пловдив, Изд. Контекст, 2011, с. 399-407

В изследването се съпоставят българските и полските съществителни имена от класа „номина атрибутивна“. Сравняват се съществителни имена със суфикси –ец, -ник-, -ак, -ар, –ик, –ист, -джия и техните полски еквиваленти. Независимо от лексикалната близост между двата езика се оказва, че липсват много директни паралели в словообразователно отношение. Сравнението сочи, че българският език разполага с по-широка палитра от словообразователни морфемни.

25. Преглед на титрологичните практики в новата българска преса. – www.georgesg.info/belb/personal/zidarova/headlines_press.htm 20.02.2011.

Изследването представлява обзор на основните титрологични практики, които се прилагат в съвременната българска преса. Коментира се заглавието като метаезиково средство в журналистическия материал, неговите функции и езикови особености. Отбелязва се колоквиализацията в журналистическия език и търсенето на атрактивни, дори шокиращи, изразни средства, с които заглавието да привлече читателя. Последователно се анализират лексикалните, морфологичните и синтактичните особености на заглавията в съвременната българска преса, случаите на метонимия и особената употреба на собствени имена.

26. Наблюдения върху новите английски заемки и тяхната адаптация към системата на българския книжовен език. – НТ на ПУ, том 49, 2011, с. 41-50

От края на 20 век до днес се наблюдава засилено заемане на английска лексика от различни тематични групи. По-голямата част от английските заемки нямат лексикален корелат в българския език и от тази гледна точка могат да се определят като номинативно необходими. Но заедно с тях под влияние на модата в езика бяха възприети и редица ненужни лексеми, които само стилистично се конкурират с българския еквивалент. В статията се посочват причините и обстоятелствата, довели до засиленото навлизане на английски думи. Очерани са тематичните гнезда с преобладаваща английска лексика. Прави се опит да се установят някакви модели при адаптирането на английските думи към българската фонетична и морфологична система.

27. Характеристика на изразните средства в съвременната публична реч (преса, радио, телевизия) – Topografia tozsamosci, tom 2, UAM, Poznan, 2012, с. 199-209

В статията е направен преглед на най-типичните за съвременните медии изразни средства. Наблюденията се базират на различен тип медии – преса, радио и телевизия. Комуникацията при всички тях може да се определи като “публична“, тъй като се извършва в общественото пространство и е адресирана към максимално широк адресат. Този тип комуникация налага определени правила за общуване и има специфични начини за подаване на информацията. Вербалните средства се анализират на лексикално, семантично, морфологично и синтактично ниво. Тъй като медиите разполагат с богат набор от жанрове, всеки със своя специфика, анализът е съсредоточен предимно върху заглавията. Установените различия се дължат предимно на медийната специфика – печатно слово, аудио-визуална медия,

аудиомедия. Телевизията например чрез образите има възможност да ползва и невербални средства, но печатното слово пък се отличава с по-голяма трайност във времето и използване потенциала на графичните изразни средства.

28. Същност и структура на устойчивите словосъчетания в българския език. – Сб. Езикът на времето. Пловдив, Изд. на ПУ, 2012, с. 154-160

В изследването са прави опит за дефиниране на понятието „устойчиво словосъчетание“ и очертаване на неговия обем. Изброени са видовете словосъчетания, които формират т.нар. фразеологичен фонд. Това са фраземи, устойчиви сравнения, словесни комплекси (частично преосмислени синтагми). Те съставляват ядрото на фразеологичния фонд. В периферията са разположени устойчиви съчетания, чиято принадлежност към фразеологията е спорна – съставни думи, паремии, цитати и крилати фрази. Причините за изваждането на тези групи от ядрото са различни.

29. За някои прояви на семантична деривация в новата българска лексика. – НТ на ПУ, том 50, 2012, с. 195-204

Под семантична промяна се разбира всяко изменение в плана на съдържание – понятийно, структурно, конотативно, функционално. Семантичната деривация е процес, при който моносемантична дума става полисемантична или полисемантичната дума придобива поредното ново значение. Такива процеси на деривация се извършват непрестанно в речника и са един от начините за обогатяване на номинативните възможности на езика. Промените се отразяват в лексикографските източници, затова наблюденията над няколко конкретни лексеми в статията са основани на материал от четири тълковни речника и един речник на чуждите думи.

30. Комуникативни стратегии и речеви практики в съвременната българска преса. – Сб Славистика, Пловдив, Изд. на ПУ, 2013, с. 112-124

В статията се анализират и сравняват комуникативните стратегии и практики в пресата преди 1989 г. и днес. Наред с редица прилики, произтичащи главно от спецификата на пресата като медия, се наблюдават и множество разлики, предимно в начина на използване на езиковите и метаезиковите средства. Съвременната преса се отличава с диалогичност, манипулативност, колоквиалност, сближаване с

разговорните практики, допустимост на некнижовни езикови средства, експресивност, стигаща до вулгарност, лаконичност. Употреба на okazjiналзими и създаване на нова публицистична фразеология.

31. Синтаксис на заглавията в съвременната българска преса. – Сб. Етнопсихологически и социолингвистични аспекти на медиите в България, Бургас, Изд. на БСУ, 2013, с. 32-41

Статията анализира синтактичните особености на заглавията в съвременната българска преса. Заглавието е важна част от макроструктурата на едно печатно издание, затова изборът на заглавие не е случаен. Чрез синтактичното оформление на заглавието се постигат определени внушения и комуникативни цели. Наблюденията над заглавията в българската преса показват следните синтактични особености: безглаголни изречения, елиптични изречения, предпочитане на прости изречения, случаи на експресивен словоред, псевдовъпросителни изречения,

32. Номинативни вериги за означаване на публични личности (по материали от съвременната българска преса). – Сб. Езици на паметта в литературния текст, В. Търново, Изд. Фабер, 2014, с. 454-465

Статията изследва номинативните вериги от изразни средства, с които се означават някои личности. Наблюденията се базират на материал от съвременната преса. Селектирани са 15 лица от различни обществени сфери (спорт, култура, политика), но с подчертана популярност сред обществото. Номинациите са ексцерпирани от девет електронни и осем печатни медии. За всяко лице е построена номинативна верига с класирани по фреквентност синонимни названия като релативи, описателни имена, прякори, названия, мотивирани от професията или произхода на лицето. В референцията се включват различни видове имена и описателни названия.

33. Суфиксални пароними в българския език и техните полски съответствия. – НТ на ПУ, том 52, 2014, с. 353-363

Паронимите са лексикални парадигми от формално подобни и семантично различни лексеми. Подобиеето може да е фонетично или морфологично. Суфиксалните пароними имат общ корен, но различни суфикси. Статията суфиксите, с които се образуват пароними в българския и полския език, като прави съпоставителен анализ на двата езика. Най-продуктивни в българския език са суфиксалните двойки –ов/-ен, -

ов/-ски, -ен/-ски, -ен/-ист-ен/-им. Сравнението с полския език показва, че няма голяма близост между двата езика при образуване на паронимните двойки. Словообразователна аналогия се наблюдава само при някои думи от чужд произход. В останалите случаи на българските пароними отговарят описателни конструкции в полския език или една лексема отговаря и на двата български паронима.

34.Абревиация и лексикализация на абревиатури в съвременната българска лексика. – Сб. Да (пре)откриваш думите. Пловдив, Изд. на ПУ, 2015, с. 85-93

Абревиацията е една от проявите на закона за езикова икономия. Относително дълги словосъчетания се свеждат до буквен инициален комплекс. Абревиатурата е в синонимно отношение с мотивиращото словосъчетания – АЕЦ/атомна електроцентрала. Лексикализацията на абревиатурата води до субстантивация на звуковия комплекс – CD/сиди, DJ/диджей. След като се субстантивира, абревиатурата придобива всички граматични значения, присъщи на съществителното име. Субстантивираната абревиатура може да бъде произвеждаща основа за нови думи: PR – пиар – пиарка.

35.Прояви на универбация в съвременната лексикална практика. – Сб. Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи, Благоевград, Изд на ЮЗУ, 2015, с. 215-221

Универбацията е деривационен процес, свързан със закона за езиковата икономия. Универбатът е вторичен знак, продукт на разговорното словообразуване и може да се разглежда като вид неологизъм. Статията проследява някои случаи на универбация в българския език, свързани с лексикалното равнище. Синтагма или сложна дума се трансформира в лексема. Така поликомпонентна единица се свива до монокомпонентна, което има за цел да спести езикови усилия и да опрости комуникацията. Разгледани са няколко универбационни похвати – суфиксация, елипса, абревиация, парцелация, композиция.

36.Словообразователни похвати при okazjiонализмите в българската преса. – Сб. Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки. Благоевград, Изд. на ЮЗУ, 2015, с. 602-609

Речевите неологизми са често срещано явление в пресата. Те привличат вниманието на читателя и дават възможност на автора за проява на оригиналност. Обикновено

тези „квазидуми“ не напускат контекста, в който са родени, поради което е спорно дали трябва изобщо да се разглеждат като лексикални единици на езиково ниво. В статията са анализирани похватите при образуване на окационализми в осем печатни и електронни издания. Използваните похвати са по принцип присъщи и на книжовното словообразуване, но самата морфемна комбинация е иновативна. Илюстрирани са случаите на префиксация, суфиксация, композиция, конфиксация, апевтивизация, както и образуването на графични окационализми.

37. Авторските неологизми в съвременната българска преса. – *Poznanskie Studia Slawistyczne*, 2015, 8, с. 391-403

Авторските неологизми имат речев характер и не са част от лексикалната система. В пресата тяхното основно предназначение е да привлекат внимание и да внесат специфична експресивност в текста. За целта се използват необичайни комбинации от морфемни и графемни. Спецификата на публицистичната реч, особено в съвременната преса, позволява такава езикова игра. Авторските неологизми са проява на лексикална иновативност и словообразователно творчество, те са преднамерено нарушаване на лексикалните норми. В изследването е приведен разнообразен илюстративен материал от съвременната българска преса.

38. За някои специфични употреби на квазиместоимението „то“ в българската реч- Българистични четения, Szeged, JatePress, 2016, с. 143-153

Предмет на статията са някои непрономинални употреби на местоименната форма за 3 лица единствено число – „то“. Те са белег на разговорната реч, а вече се срещат и при интернет общуването, както и в медиите, които все повече се доближават по изказ до разговорната реч. Това са употреби, при които кореферентната функция на местоимението е запазена, но липсва деиктично-анафоричната. Затова е приет терминът „квазиместоимение“. Употребата се среща при безлични изречения (То се е видяло, че нищо няма да излезе от тая работа, То само така изглежда), но и при изречения с експлицитен подлог (То като се обърне каруцата, пътища много. То това е съвсем друга работа! То ако всеки почне така, какво ще стане?!). И в двата случая има ясно изразен стилистичен нюанс. В редица примери квазиместоимението може да се разглежда като прагматичен въвеждащ маркер.

39.Произход и типология на определителния член в българския език – Trees of knowledge: roots and routs, Изд. На ПУ, Пловдив, 2016, с. 86-95

В статията се разглежда основният граматичен модификатор на определеността – определителният член. Проследено е неговото възникване и развитие. Специално място е отделено на въпроса за типологията на определителния член, като се споделя мнението, че определителният член е флективна морфема с аглутинативен характер. В рамките на именната синтагма определителният член представлява рамков детерминатор, който се присъединява към първата дума в изказването. Това поставя под въпрос квалифицирането му като задпоставен и го сближава с членните детерминатори в другите европейски езици.

40.Собствените имена като номинативи и като детерминатори в българския език – Сб. Отговорността пред езика, том 4, Изд. на ШУ,, Еп. Константин Преславски, 2016, с. 10-23

Статията разглежда собствените имена като номинативни единици със специфична функция и като вид детерминатори. Като лексикални единици собствените имена са специфичен клас думи. Те служат за индивидуализация и идентификация на обектите. Спорен е въпросът за лексикалното им значение. В сферата на детерминацията собствените имена имат роля на семантични детерминатори. Те са еквивалент на членуваните нарицателни имена, чрез които също се извършва идентификация на референта. Докато при нарицателните имена признаците „единичност“ и „идентифицираност“ са заложиени в лексикалната семантика, при нарицателните имена същите признаци се експлицират от определителен член или от прономинално средство. Възможни са случаи на дублиране на информацията – при членуване на собствено име. Правилата за членуване на собствените имена не са изяснени.

41.Неопределителното местоимение „един“ като интензификатор – НТ на ПУ, том 54, 2016, с. 206-215

Неопределителното местоимение „един“ може да се включва в изречението в ролята на интензификатор. Интензификацията винаги включва прагматичен елемент и затова такива употреби на „един“ са по принцип стилистично маркирани. Като интензификатор неопределителното местоимение „един“ влиза в разнообразна съчетаемост: един + субстантив с конкретна семантика, един + субстантив с

абстрактна семантика, един + собствено име в речниковото си значение, един + собствено име с типизиращо значение. В семантично отношение най-разпространена е еминентната употреба, с която се изтъква изключителността на обекта, високата степен на дадено качество (Една коса, едни очи – красота!). В други случаи местоимението внася елемент на ироничност (И той е един адвокат..., То пък едни уроци...). Общото в двата случая е елементът на оценъчност – с положителен или с отрицателен знак.

42.Българската лексикална система и речева практика в началото на XXI век – Сб. Филологическият проект – кризи и перспективи, София, Изд. Фабер (В. Търново), 2016, с. 387-397

В началото на 21 век в българската лексикална система окончателно се установиха лексеми и модели, приемани в края на 20 век за иновативни. Отварянето на езиковите граници доведе до навлизането на голямо количество международна лексика, както и разговорна лексика предимно от английски език. Като водещи тенденции в лексиката и речевата практика могат да се отбележат: разместване на лексикални пластове и неспецифична употреба на лексеми в необичаен контекст; пренебрегване на някои стилистични граници; архаизация на думи от речниковия фонд на 20 век; интелектуализация на речника във връзка с нарастващата роля на технологиите; активизиране на композицията като похват и нарастване на броя сложни и описателни думи; увеличаване на броя на неологизмите (новосъздадени и новозаети); сближаване на ниския и високия регистър на речта; пренебрежение към книжовната норма.

43.За живота на турските думи в български лексикален контекст. – Сб. Söz, sanat, sađlık, Edirne, Trakya Uneversitesi, 2016,с. 51-59

Географските (близост и възможност за общуване на двата етноса) и политическите (Бългaрия е била част от Османската империя) обстоятелства са довели до установяването на много турски думи в българския език, независимо от голямата разлика между двата езика. След 1978 г. започва процес на отстраняване на турските думи и заместването им с български. Независимо от това и днес в българската лексика има много турцизми в различни тематични области. Статията проследява първо, насоките на развой, които са поели турцизмите в диахронен аспект лексикалната адаптация на турцизмите към българския език и второ, лексикалната

адаптация на турцизмите към българския език В българския лексикален контекст турцизмите претърпяват редица фонетични, семантични и граматични промени. Най-голямо внимание е обърнато на семантичните промени, които турски думи претърпяват при навлизането си в българския език.

44. За прагматичния признак „идентифицираност“ в семантиката на детерминацията – Славистични четения 2016, Юбилейна научна сесия в чест на проф. д.ф.н. Р. Ницолова, 21-23 април 2016 (под печат)

Статията интерпретира съдържанието на категорията детерминация. В центъра на вниманието е прагматичният признак „идентифицираност“. Той е свързан с възможността на говорещия да идентифицира еднозначно референта на базата на ситуационните условия и на базата на предварителните си знания. Неидентифицираността на референта може да се дължи на недостатъчна информация за него или на нежеланието на продуцента да извърши идентификация. Този признак е актуален само в рамките на традиционната опозиция определеност – неопределеност. При генерична употреба на именните синтагми прагматичният признак отпада, което е свързано с неактуалността на такива изказвания. Разглеждат се и езиковите средства, посредством които референтът може да бъде представен като идентифициран.

45. Елипсата като механизъм за езикова икономия в българската реч (с оглед на чуждоезиковото обучение). – Masarykova Univerzita, Доклад на VI mezinárodní česko-jihošlovanskou konferenci “Viuka jihošlovanských jazyku a literatury v dnešní Evropě”, Kolektivní monografie, Brno, 2016, с. 151-161

Елипсата е един от начините за осъществяване на езикова икономия в речта. Тя представлява изпускане на дума или част от думата, без това да се отразява на информацията и комуникацията. Елипса се наблюдава на всички езикови равнища. В статията са разгледани някои прояви на елипса на фонетично, лексикално, морфологично и синтактично равнище. В стилистично отношение елипсата е присъща главно на разговорната реч и общуването в интернет, но не е недопустима и в писмената практика.

46. Латиницата в съвременната българска писмена практика – Сп. «Славянски диалози», Изд. на ПУ, 2016, кн. 18, с. 60-69

Статията съдържа наблюдения върху случаите, в които се използва латиница в българската писмена практика. Разгледани са причините за това, както и основните случаи, в които думите се изписват на латиница – в картографията и топографията, в търговската сфера, в дигиталната комуникация, при нужда от транслитерация в туризма и личните документи.

47. За словообразователните частици се/си в приглаголна позиция. – Българистични четения, Szeged, JATEPress, 2017, с. 133-139.

В приглаголна позиция частиците се/си могат да бъдат несамостоятелни елементи и да представляват част от глаголната лексема – страхувам се, гордея се, смее се, усмихвам се, карам се. В такива случаи те би трябвало да се разглеждат като отделни морфемни, неделима част от лексикалната семантика на глагола. Липсата им води до разпадане на думата или до промяна в семантиката. В съвременната реч се наблюдава тенденция за вторична транзитивност. Посочените глаголи са непреходни, но се срещат употреби, които не са кодифицирани от типа „ти ме страхуваш“, „Той ме усмихна“.

48. Детерминаторите в българския книжовен език – НТ на ПУ, том 55, 2017, с.28-38

Детерминаторите са маркери за определеност или неопределеност на името. В зависимост от семантиката си и начина на изразяване на категориалните значения на детерминацията можем да разграничим следните видове детерминатори: семантични (собствени имена), лексикални (местоимения), граматични (членни морфемни – определителен член, неопределителен член, нулев член) и частично граматикализирани (един). Конкуренцията между тях не е достатъчно проучена. Езиковият материал сочи, че няма абсолютна взаимозаменяемост дори между сходни по семантика и функция детерминатори.

49. Семантичен и прагматичен аспект на детерминацията в българския език. – Orbis Linguarium|, 2018, vol.16, issue 1, p. 7-15

Именната детерминация е широка функционално-семантична категория, разполагаща с разнообразни изразни средства – семантични, лексикални, граматични. Тя се различава принципно от останалите именни категории по това, че макар и присъща на съществителното име, семантиката ѝ се реализира на равнище

синтагма/изказване. Семантиката на категорията се базира върху три типа опозиции: семантична (единичност:неединичност), комуникативна (референтност:нереферентност) и прагматична, която има градуален характер (неидентифицираност:идентифицируемост:идентифицираност). И трите типа опозиции се неутрализират при генерична употреба на именните фрази.

50.Има ли неопределителен член в българския език (pro et contra). – Сб. Динамика и иновации в балканските и славянските езици, Балканистичен форум, 3, 2018, 115-126

В статията се разглежда дискусиата относно съществуването/несъществуването на неопределителен член „един“ в българския език. Тази дискусия продължава вече няколко десетилетия, без да се постигне единодушие по въпроса. Изложени са както аргументите в полза на граматикализиран член „един“, така и аргументите, които отхвърлят граматикализацията. Тъй като става въпрос за процес, е трудно да се твърди еднозначно доколко той е напреднал и дали граматикализирането е факт. Липсват и достатъчно надеждни критерии, по които да се определи степента или наличието на граматикализация. Изразено мнението, че граматикализацията на „един“ все още не е приключила. Съществуват много изказвания, в които неопределителното местоимение участва със самостоятелна лексикална семантика. Но предвид цялостния развой на детерминацията формирането на неопределителен член „един“ е възможно и очаквано развитие.

51.Процеси на терминологизация и детерминологизация в българската лексикална система – Сп. «Славянски диалози», Изд. На ПУ, 2018, кн. 21, с. 55-66.

Българската терминология е образувана по следните начини – чрез създаване на домашни термини, чрез преосмисляне на нетерминологична лексика и чрез заемане на чужди думи. Изследването разглежда два противоположни процеса в терминологичната система – терминологизация (образуване на термини и преосмисляне на нетерминологична лексика) и детерминологизация – преминаване на термините в общоупотребимата реч.

52.Генеричност и генерична употреба на нулевия член. – „Отговорността пред езика“, том 5, Anno Iubileo 2019, УИ „Еп. Константин Преславски“, с. 84-92

Статията разглежда въпроса за генеричността, генеричните употреби и генеричните модификатори. Основно внимание се обръща на генеричната употреба на нулевия член. Тя е сравнително най-ограничена спрямо същата употреба на определителния член или членоподобното местоимение „един“. Генеричността се възприема като неутрализация в речта, при която се снемат присъщите на детерминацията семантични и прагматични опозиции. В резултат на това снемане възниква конкуренция между различните детерминатори. Генерична употреба на нулевия член се среща най-вече в подложна позиция. В останалите аргументни позиции, както и в предикативна позиция, интерпретацията на именната семантика е спорна.

53. Концептуалната опозиция „богат - беден“ в езиковото съзнание на българина.

— Сборник “Рада и приятели”, Сборник в чест на проф. д-р Рада Влахова, София, Изд. на СУ «Св. Климент Охридски», 2019, с. 314-321

Статията разглежда семантична опозиция „богат – беден“ и лексикалното поле, гравитиращо около тази опозиция. Прилагат се две гледни точки – когнитивна и културологична. Целта е да се локализира опозицията в езиковото съзнание на българина и да се открият съпътстващите конотативни нюанси. Първо лексемите „богат“, „беден“, „богатство“, „бедност“ се разглеждат от семантична гледна точка с оглед на семите, които формират лингвистичната семантика и са израз на когнитивната интерпретация на света. За целта се разчита на семантичната структура, която представят тълковните речници. На второ място се представя оценъчната гледна точка на българина чрез коментар на различни фразеологизми, пословици, поговорки, устойчиви сравнения.

54. Концептът „семейство“ от лингвистична и лингвокултурологична гледна точка - Българистични четения, Szeged, юни 2019 (под печат)

Концептът „семейство“ е фундаментален в когнитивното пространство на човека. В статията той се анализира от лингвистична и културологична гледна точка. Семейните отношения се структурират по различен начин в езиците. Българският език разполага с доста детайлна и многобройна система от лексеми, маркиращи различни по тип семейни отношения – кръвни/некръвни, вертикални/хоризонтални. Лингвистичната интерпретация се опира на семите, представяни в различни тълковни речници. Лексемата „семейство“ е полисемантична. Статията е концентрирана върху ядреното значение, изградено от четири основни семи. В културологично отношение

семейството като тип взаимовръзка е претърпяло исторически промени – структурни и функционални. Семейството и неговите членове са разгледани и с оглед на мястото им в ценностната система на българина въз основа на фразеологизми, устойчиви сравнения и паремиологични единици.

55.Именната детерминация – морфологична традиция и съвременна интерпретация. – Сп. Български език, Приложение, 67, 2020, с. 197-218

В статията се анализират различните тенденции в описанието и структурирането на детерминацията в българския език. Представена е традиционната морфологична концепция чрез трудовете на Л. Андрейчин и Ст. Стоянов. Очертават се новите насоки, които се налагат в края на ХХ и началото ХХІ век. Водещите линии в съвремените интерпретации са логико-семантична, комуникативна, референциална, прагматична. Реферирани са становищата по темата на редица учени, трайно свързани с проблематиката. Различните насоки на описание рядко се срещат у авторите в чист вид. Обикновено се съчетават поне две гледни точки с цел да се постигне максимална дълбочина и обхватност на анализа.

56.Теория на референцията и нейното приложение при описанието на именната детерминация в българския език – НТ, 2020 (под печат)

Статията коментира някои основни становища и понятия от теорията на референцията, представени в изследвания от областта на логиката, философията и лингвистиката. Изследователското внимание е фокусирано върху възможността за приложение на референциалната теория при описанието на именната детерминация в българския език. Референцията е интерпретирана като процес с комуникативен характер, който допуска съществуването в изказването на референтни и нереферентни фрази. Те са различно маркирани и зависят от комуникативното знание и комуникативната нагласа на адресанта.

57. Лексикална архаизация и лексикална компетентност (Наблюдения над семантичната перцепция на някои архаизми и историзми). – Сп. Проглас, 2020, кн. 1, с. 30-39. Изд. на ВТУ.

Статията разглежда промените в българската лексикална система след 1990 година, отношенията между архаизираните лексикални единици и съвременната лексикална

компетентност главно в посока на това, доколко съвременното поколение познава лексеми и тяхната семантика, свързани с периода преди 1990 г. Коментират се процеси като архаизация и реанимация на лексеми, както и причините за протичането на тези процеси. Изследването на лексикалната компетентност по отношение на архаизирана лексика е базирано на анкета сред 300 респонденти, родени в периода 2001 – 2003 г. В анкетата са включени 10 лексеми (архаизми и историзми), като сред тях има и многозначни думи, както и думи с неологично значение. Резултатите от анкетата показват, че лексикалната компетентност е с ниска степен – не се разпознават лексемите, няма яснота по отношение на тяхната семантика и често се правят произволни фонетични асоциации. Лексеми, принадлежали към активната лексика преди 30 години, днес са архаизирани и непрозрачни за съвременните ученици. В по-високите възрастови граници тези лексеми са напълно разпознаваеми семантично.